

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

УДК 343.353

ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Боднар Василь Євгенович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри досудового
розслідування
(Національна академія внутрішніх
справ, м. Київ, Україна)

У статті досліджено виникнення і розвиток професійної деформації працівників Національної поліції України, що зумовлені сукупністю особистісних, мікросистемних, макросистемних детермінант. Синтезовано методологічні і прагматичні підходи до визначення і класифікації детермінант професійної деформації працівників поліції. Визначено роль та місце дефектів моральної та правової свідомості як складників професійної культури працівників поліції у розвитку професійної деформації, окреслено детермінанти зазначених відхилень у механізмі соціалізації. З'ясовано, що професійна деформація (як складний соціальний феномен) зумовлена комплексом адміністративних, організаційних, соціальних, політичних, моральних причин, серед яких наявні явища, викликані розвитком процесів демократизації і відкритості в суспільстві: багатопартійність, плюралізм думок, децентралізація і демонополізація влади в державі тощо. Доведено, що необхідною умовою підвищення авторитету поліції є обов'язкове дотримання основних принципів формування суспільної думки про діяльність Національної поліції України, яке забезпечується: реальним зміцненням правопорядку, уважним ставленням до громадян і ефективністю захисту їх прав і законних інтересів, пріоритетністю для працівників поліції у взаєминах із громадянами ідеї соціального партнерства і співробітництва, здійсненням єдиної інформаційної політики, заснованої на об'єктивності, оперативності, регулярності, а також відкритості інформації про діяльність поліції, науково обґрунтованим підходом до організації і своєчасного коригування діяльності з формування суспільної думки, визнанням керівництвом поліції громадської думки одним із важливих критеріїв оцінки роботи цих органів. Зроблено висновок, що професійна деформація є іманентною властивістю професійної діяльності працівників Національної поліції України, розвиток якої пропорційний досвіду і стажу практичної роботи. У такому значенні це явище непереможне, тому його профілактика можлива лише в аспекті формування у працівників допустимої межі, за якою починається моральна деградація особистості, протиправний характер поведінки.

Ключові слова: детермінанти, деформація, протидія злочинам, злочини у сфері службової діяльності, працівники Національної поліції України.

**DETERMINANTS OF PROFESSIONAL DEFORMATION
OF POLICE OFFICERS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE**

Bodnar Vasyl Yevhenovych,
Doctor of Juridical Sciences,
Associate Professor,
Professor at Department
of Pre-Trial Investigation
(National Academy of Internal Affairs
of Ukraine, Kyiv, Ukraine)

The article investigates the emergence and development of professional deformation of the employees of the National Police of Ukraine, which are caused by a set of personal, microsystem, macrosystem determinants. Methodological and pragmatic approaches to the definition and classification of determinants of professional deformation of police officers are synthesized. The role and place of defects of moral and legal consciousness as components of the professional culture of police officers in the development of professional deformation are determined, the determinants of these deviations in the mechanism of socialization are outlined. It was found out that professional deformation, as a complex social phenomenon, is caused by a whole complex of administrative, organizational, social, political, moral reasons, among which – and the phenomena caused by the development of processes of democratization and openness in society: multiparty system, pluralism of thoughts, decentralization and demonopolization power in the state, etc. It is proved that the essential prerequisite for increasing the authority of the police is the mandatory observance of the basic principles of forming a public opinion on the activities of the National Police of Ukraine, which is ensured by: a real strengthening of the rule of law; careful attitude towards citizens and the effectiveness of protecting their rights and legitimate interests; the priority for police officers in their relations with citizens of the idea of social partnership and cooperation; the implementation of a unified information policy based on the objectivity, efficiency, regularity, as well as openness of information on the activities of the police; scientifically grounded, systematic approach to organization and timely correction of activity on formation of public opinion; The recognition by the public opinion police is one of the important criteria for assessing the work of these bodies. It is concluded that professional deformation is an immanent property of professional activity of employees of the National Police of Ukraine, whose development is proportional to the experience and experience of practical work. In this sense, this phenomenon is irresistible, and its prevention is possible only in terms of the formation of the permissible limit on the employees, on which begins the moral degradation of the individual, the wrongful nature of behavior.

Key words: determinants, deformation, counteraction to crimes, crimes in the sphere of official activity, employees of the National Police of Ukraine.

Постановка проблеми. Соціально-політичні, економічні та правові процеси, що відбуваються на перехідному етапі розвитку української держави, супроводжуються суперечностями в багатьох сферах суспільного життя. Зважаючи на те, що конституційно задекларовано статус нашої держави як правової, соціальної, то на шляху утвердження верховенства права, розбудови повноцінного громадянського суспільства однією з пріоритетних проблем є забезпечення захисту прав та законних інтересів людини і громадянина. Її вирішення покладається безпосередньо на правоохоронні органи як складник виконавчої влади держави. Працівникам цих органів суспільство виявляє велику довіру і сподівання, прагнучи бачити в них не лише тих, хто стоїть на

сторожі закону, тобто фахівців високої кваліфікації, а й активних і авторитетних співвітчизників, які з почуттям громадянської відповідальності виконують свій службовий обов'язок і є патріотами Батьківщини. Безумовно, для досягнення цього ще треба чимало зробити, тому успішна реалізація розпочатої правової реформи в Україні пов'язана зі значними змінами у функціонуванні системи органів Національної поліції України, що дозволить підвищити рівень правосвідомості та професіоналізму її працівників, позитивно вплине на поліпшення іміджу цих органів у суспільстві. Сьогодні вимагає не лише нового юридичного мислення, а й формування цілковито іншого типу правоохоронця, який не лише суворо дотримується принципів законності, а й добре орієнтується і діє в сучасному правовому просторі.

Здійснюючи правоохоронну діяльність, працівники Національної поліції реалізують основне своє завдання – забезпечують захист життя, здоров'я, прав і свобод громадян, безпосереднім чином взаємодіючи з населенням. Одним зі способів вираження цієї взаємодії є право, в нормах якого проявляється політика протидії злочинності, кримінальна політика як її складник, визначення особливостей правоохоронної і судової практики, компетенції і сфери діяльності правоохоронних органів, напрацювання інструментарію боротьби зі злочинністю, шляхів її превенції. Правоохоронна діяльність (як утілення правової реальності) насичена соціально-психологічними явищами. Це й правова психологія спільнот і груп, і психологія особистості, яка живе та діє у цій групі, і система її взаємовідносин із правом. Тому переважна частина проблем правоохоронної діяльності може бути вирішена лише в сукупності правового і соціальних контекстів.

Питання протидії службовим злочинам в органах внутрішніх справ розглядали П.П. Андрушко, М.І. Ануфрієв, О.Ф. Бантишев, А.В. Галахова, О.Ф. Гіда, Є.В. Додін, О.О. Дудоров, А.Ф. Зелінський, В.Ф. Кириченко, М.І. Мельник, С.І. Ніколаюк, Г.В. Прокіпович, М.М. Семендяй, О.Ю. Хабло, М.І. Хавронюк та ін. Основні підходи до визначення професійної деформації працівників правоохоронних органів проаналізовано Е.А. Айроян, Н.В. Вітрук, А.К. Глазичевим, О.М. Ігнатовим, З.Р. Кісіль, Р.А. Кузнецовим, О.А. Мартиненком, В.С. Медведевим, О.С. Новаковим, С.А. Шалгуновою та ін. Водночас багато важливих питань досі залишаються спірними, а деякі з них не розв'язані взагалі, зокрема в юридичній науці і практиці не досліджено механізм впливу детермінант на розвиток професійної деформації працівників Національної поліції.

Реалізацію державної політики у сфері національної безпеки, боротьби зі злочинністю та запобігання корупції покладено на правоохоронні органи, зокрема новостворену Національну поліцію України. Президент України та Уряд неодноразово наголошували на необхідності консолідації зусиль усіх гілок та інституцій влади, громадськості, освітян і науковців щодо реформування органів правопорядку, які мають стати не лише ефективним інструментом протидії криміналітету, а й забезпечувати безумовне дотримання законності, недопущення порушень прав і свобод громадян та службової дисципліни.

У процесі професіоналізації особа набуває не тільки набір специфічних умінь і навичок, але й особливе почуття причетності до цінностей, поглядів, правил поведінки, притаманних носіям певної професії, вирізняючи їх серед решти суспільства в певну корпоративну групу. Поступово працівник поліції все більше «входить у роль», тому рано чи пізно настає такий момент, коли він вже не може відокремити себе від професії, а ототожнення себе з нею стає одним із найбільш важливих кроків у процесі самовизначення особистості. Однак тривале займання однією і тією ж діяльністю може ускладнитися надмірним розвитком окремих якостей, тому відбувається переоцінка особистісного змісту професії, розвиваються такі властивості, як агресивність, підозрілість, надмірна амбіційність, апатія, черствість до людської біди, необігрунтована

зарозумілість і захоплення владою, хибне розуміння почуття обов'язку, формуються жорсткі професійні установки та ін. [1, с. 5].

Виникнення і розвиток професійної деформації працівників поліції зумовлені сукупністю різноманітних детермінант: особистісних, мікросистемних, макросистемних.

Аналіз наукової літератури [1-3] та особисті дослідження [4] дають можливість виокремити групу факторів, пов'язаних із непомікованим входженням особистості в професійну роль, розвитком особистісних особливостей, що впливають на процес професіоналізації і спричиняють виникнення професійної деформації працівників поліції:

1) наявність визначених професійно значущих якостей, наприклад, рішучість у поєднанні із заниженим самоконтролем і низьким рівнем критичності може розвинути в надмірну впевненість у безпомилковості своїх дій і виявитися в переоцінці свого професійного досвіду. Розвинені вольові риси як професійно значуща властивість працівника поліції можуть трансформуватися в надмірну жорстокість, нетерпимість стосовно колег, членів сім'ї та оточення;

2) неадекватно високі особистісні очікування. У цьому разі спеціаліст майже завжди не вдоволений власними результатами, тому позбавлений можливості розслабитися і відчувати, що робота зроблена ним добре. Не відчуваючи обмежень, у межах яких необхідно працювати, він не може сформулювати точні критерії оцінювання своєї праці й успіху, з одного боку, і особистих зусиль – з іншого, що заважає йому діяти залежно від своїх можливостей. Крім того, надмірна захопленість працею свідчить, що, виконуючи її, правоохоронець стає вельми чутливим до всього, що кидає тінь на його професійну компетентність і є рівноцінним сумніву в його особистісній цінності, тому й сприймається ним як загроза і спричиняє стан стресу;

3) випереджувальне формування трудових умінь і навичок щодо професійно значимих якостей особистості, наприклад, наявність відмінних професійних знань у юриста не унеможливує його зневажливого ставлення до вимог чинного законодавства;

4) недостатня професійна підготовленість, що не забезпечує протипаг для використання незаконних методів діяльності. Ці працівники поліції, як правило, вельми чутливі до провокацій, схильні до насилля, використовуючи будь-який привід для демонстрації своєї влади;

5) неадекватні професійні установки, наприклад, уявлення про те, що розуміння норм права працівником поліції є більш компетентним, ніж розуміння цих же норм іншим суб'єктом правовідносин. За наявності таких властивостей особистості, як ригідність і схильність до невважених вчинків, ця установка може перерости у свідому переконаність у правильності ухвалення будь-яких рішень і вчинюваних дій і призвести до помилок у вирішенні професійних завдань. Ще одна установка працівників поліції – сприйняття подій, що відбуваються, як можливих соціальних аномалій чи порушень закону. Поєднуючись із підвищеною імпульсивністю, вона може сприяти формуванню некритичності мислення та його звинувачувальному ухилу;

6) деякі особисті зміни, викликані процесом професійної адаптації працівників поліції. Період професійної адаптації є одним із найбільш сприятливих до виникнення передумов професійної деформації, а деякі особливості перебігу цього періоду можуть призводити до розвитку і поглиблення професійної деформації.

Негативні прояви у поведінці працівника поліції, які свідчать про розвиток у нього професійної деформації, такі: незрозуміла безглузда впертість, відсутність ефекту від переконання; надмірно швидка зміна настрою, захоплення, нестійка поведінка, постійні явно легковажні вчинки; часті сварки, конфлікти з товаришами, близькими; невмотивована грубість, злобливість, суперечки чи надмірна улесливість, піддатливість; прагнення звернути на себе увагу будь-яким чином, демонстративність, істерична

поведінка, виражений егоїзм, егоцентризм чи самознищення; постійна пригніченість, неадекватна лякливність, думки про самогубство; неадекватність поведінки, навіть на шкоду собі, незрозумілі вчинки; виражена неупорядкованість, неорганізованість поведінки чи гіпертрофований педантизм; цинізм, розв'язність, безтактність, бравування своєю розбещеністю чи, навпаки, гіпертрофована сором'язливість або неадекватний страх стосовно протилежної статі; жорсткі установки стосовно людей, звинувачувальний ухил у словах і діях [5, с. 179].

Саме ці якості у структурі особистості працівника поліції можуть сприяти розвитку професійної деформації, що виявляється в наявності таких ознак, як черствість до людської біди, правовий нігілізм, самовиправдання порушень службових норм інтересами і цілями боротьби зі злочинністю, зловживання владою, використання службового становища в особистих цілях, зниження самоконтролю і вимогливості до себе, інші поведінкові прояви, які тягнуть за собою небажані оцінки оточення і суперечать професійній етиці.

Відповідно до класифікації професій Є.О. Клімова, професійна діяльність працівників поліції належить до категорії «людина – людина» [6, с. 214]. Представники цього напрямку діяльності, як зазначає автор, мають справу із соціальними системами, співтовариствами і людьми різного віку. Водночас службова діяльність у підрозділах поліції має і свої характерні ознаки. Так, виконання посадових обов'язків пов'язане з підвищеною відповідальністю працівників за свої дії. Несення служби часто відбувається в ситуаціях із непередбачуваними наслідками, характеризується недостатньою визначеністю рольових функцій, психічними і фізичними перевантаженнями, необхідністю спілкування з різноманітним контингентом громадян, що вимагає від правоохоронця рішучих дій і здатності ризикувати. Ці специфічні особливості професійної діяльності значно впливають на особистісні характеристики її представників і можуть спричинити у працівників поліції професійну деформацію.

За результатами досліджень виявлено, що з набуттям професійного досвіду і досягненням усе більш високих рівнів професіоналізму в працівників Національної поліції відбуваються такі особистісні зміни:

1) переоцінка самосвідомості в бік посилення критичності до власної особи. Так, спеціалісти низьких рівнів професіоналізму вважають, що «вони знають майже все», спеціалісти середнього рівня – «знають багато, але чогось все ж таки не знають», а професіонали високого рівня впевнені, що «багато чого ще не знають»;

2) підсилюються риси професійної недовірливості й упередженості, з'являються жорсткі професійні установки. Такого гатунку особисті якості починають домінувати в процесі вирішення службових завдань і ситуацій повсякденного життя, а об'єктивна реальність сприймається професіоналом через призму професійних інтересів;

3) у професіоналів високого рівня посилюються проблеми з міжособистісним спілкуванням, що зумовлено перенесенням професійної ролі у сферу особистісного життя [1, с. 202].

Таким чином, об'єктивні потреби Національної поліції України актуалізують проблеми, пов'язані із забезпеченням наукового підходу до організації служби в правоохоронних органах. Можна мати великий обсяг інформації, але через відсутність знань чи технічних засобів не вміти її обробляти; можна мати за штатним розписом великий управлінський колектив, але за умови низького професіоналізму його складу не забезпечувати реалізацію повноважень органу управління. Тому виявлені сутнісні професійно-особистісні характеристики в структурі професіоналізму особистості і діяльності суб'єкта професійної діяльності доцільно використовувати як для ефективної організації відбору і розстановки кадрів, так і під час внутрішньо-організаційних

переміщень, роботи з резервом, професійної підготовки працівників і в інших напрямках організаційної роботи. Зміна мотивації і ставлення до змісту праці, підвищення рівня професіоналізму працівників є одним із вирішальних факторів підвищення ефективності управління в органах Національної поліції. Це особливо актуально сьогодні, в умовах реформування держави і суспільства.

До групи мікросистемних належать позаорганізаційні і внутрішньоорганізаційні детермінанти, зумовлені специфікою діяльності правоохоронної системи в цілому і діяльністю конкретного структурного підрозділу Національної поліції зокрема, а також відображають увесь спектр проблем управління і наукової організації праці в поліції.

Аналіз наукової літератури і власні дослідження дозволили нам виділити такі мікросистемні детермінанти, зумовлені специфікою правоохоронної діяльності в підрозділах органів поліції, як детальна правова регламентація та нормативний характер діяльності в підрозділах поліції; наявність владних повноважень, постійна реалізація яких може призвести до надмірного і необґрунтованого їх використання; підвищена відповідальність за характер і результати своєї діяльності, які викликають у працівників міліції стан напруження і тривоги; психічні та фізичні перевантаження; фактор екстремальності (ризик, постійне очікування небезпеки, непередбачуваність подій, висока емоційна насиченість службової діяльності за умов дефіциту позитивних вражень), що призводить до величезної втрати психологічної енергії і фізичних сил та емоційного виснаження; фактор, який визначається суб'єктом професійної діяльності; корпоративність, зумовлена жорсткою ієрархічністю і авторитарністю всередині органів внутрішніх справ та їх ізоляцією від суспільства; організаційний фактор; адміністративно-управлінський фактор.

Окрему увагу привертають злочини, вчинені щодо членів родин поліцейських, що викликано надмірним психофізіологічним навантаженням, перебуванням у стресових ситуаціях, необхідністю виконувати свої службові обов'язки в неробочий час та низкою інших негативних аспектів, пов'язаних із виконанням службових обов'язків, що безпосередньо впливає на психоемоційний стан працівників, у якому вони продовжують перебувати й поза службою.

Під час перебування на службі в поліції на працівників постійно впливає велика кількість стрес-факторів. Американські вчені провели дослідження таких факторів, виокремивши їх 144 різновиди та класифікувавши від найбільш до найменш критичних. Серед найбільш впливових виокремлено такі: смерть товариша по службі під час виконання службових обов'язків; позбавлення життя людини при виконанні службових обов'язків, ведення вогню на ураження; самогубство товариша по службі; каліцтво або травмування товариша; загибель маленьких дітей; численність людських жертв; затримання злочинця; участь в операціях щодо звільнення заручників та ведення переговорів зі злочинцями; операції підрозділів спеціального призначення, коли існує реальна загроза життю; факти корупції, хабарництва чи протиправних дій із боку поліцейських; відсторонення від служби та загроза звільнення [7, с. 21-28].

Дослідження О.А. Мартиненка виявило найбільш типові стресові чинники для працівників поліції, серед яких: дефіцит часу, складність оперативної обстановки, непередбачуваність подій, високий ступінь відповідальності, дезорганізація соціальної сфери, відсутність повноцінного відпочинку, недостатність професійного досвіду, ненадійність технічних засобів захисту, часті ненормовані добові чергування, обставини, пов'язані з загрозою для життя, неможливість виконання функціональних обов'язків у повному обсязі.

У результаті аналізу значно більшого масиву стрес-факторів та об'єднання їх у групи було з'ясовано, що перше місце посідають стресові ситуації, які належать саме до

блоку сімейних та особистих проблем, а також викликані стосунками з колегами на роботі [8, с. 317].

Наслідком сильного й тривалого стану стресу, в якому опиняється працівник поліції, є погіршення його емоційного та фізичного стану. За високої інтенсивності стресу закономірним є розвиток підозрливості, депресії, схильності до самогубства та інших негативних проявів, які позначаються і на членах родини – дружинах та дітях.

Водночас члени родини працівника поліції також мають чимало «претензій» до чоловіка (батька, сина) через його службу. Їх бентежить систематична відсутність удома, навіть у вихідні та святкові дні, примарна можливість планування сімейних справ, систематична роздратованість, нервозність, недостатнє приділення уваги у вирішенні побутових проблем через брак вільного часу та чимало інших фактів, викликаних особливостями служби чоловіка/дружини в поліції.

У таких ситуаціях часто потенційні жертви злочину (у сфері побутових відносин – у 65%) унаслідок зазначених вище причин, а також свого характеру, потреб, домінуювальних мотивів поведінки нерідко провокують винного [9]. Незадоволеність соціально-економічним статусом члена родини – працівника поліції, соціальні, матеріальні, побутові труднощі, які є характерними для сучасних родин працівників поліції, посилюють конфліктність у родині, у міжособистісному спілкуванні, вирішення яких нерідко здійснюються протиправними насильницькими засобами.

До джерел професійної деформації, що спричиняють учинення злочинів у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції, слід віднести: формально-бюрократичні методи керівництва (зарозумілість, брутальність, чванливість, бездушне ставлення до підлеглих) (58,3% опитаних); «втому» від виконання службових обов'язків, що породжує байдужість до інтересів служби (52,3%); пріоритетну орієнтацію в колективі на «антицінності» (наприклад, додатковий заробіток понад усе) (49,6%); попускання порушень службової дисципліни й фактів невиконання службового обов'язку (45,7%); формування подвійної моралі (для «своїх» і «чужих») (35,6%); грубі порушення Правил дорожнього руху, що не викликані службовою необхідністю, дисципліни, а також побутове пияцтво (32,9%); формування атмосфери кругової поруки (35,6%); нерозбірливість у засобах («щоб досягти мети – всі засоби гарні») (32,1%); формалізм в оформленні документації (34,7%); культивування керівництвом нашіптування й виказування (29,3%); психологічно конфліктну атмосферу в колективі як постійну норму службових відносин (14,4%); психологічну меншовартість окремих працівників через невміння адаптуватися до морального клімату, небажання наслідувати традиції і дотримуватись поведінкових норм службового колективу (11,4%) [4, с. 164].

У результаті дослідження проблеми детермінації насильницьких злочинів, учинених працівниками Національної поліції в сімейно-побутових відносинах, О.М. Ігнатов зазначив, що головну роль у детермінації цих злочинів відіграють сімейні конфлікти, що виникають на підставі невдоволення близьких родичів соціально-економічним статусом працівника поліції, перевантаженість та ненормованість робочого часу, конфліктно-змістовний характер службової діяльності, наявність субкультури (масове зловживання алкоголем, використання жаргону та ненормативної лексики); наявність фактичної можливості застосування табельної вогнепальної зброї та спецзасобів [10, с. 179-188].

Крім мікросистемних детермінант, на розвиток професійної деформації особистості працівника поліції суттєво впливають детермінанти, зумовлені специфікою правоохоронної діяльності, які ми зараховуємо до групи макросистемних. Проблеми професіоналізації, зокрема розвитку професійної деформації цих працівників, тісно

пов'язані з інформаційною роботою, спрямованою на формування правової культури як населення, так і самих працівників. Результати соціологічних опитувань засвідчують, що в суспільній думці є усталене уявлення про низький рівень моральності та загальну корумпованість правоохоронних органів, домінування у працівників меркантильних інтересів, зрощування з кримінальним світом. На жаль, негативні факти такої діяльності працівників поліції не врівноважуються позитивними оцінками досягнень у протидії злочинності, а це істотно впливає на морально-психологічний стан усієї правоохоронної системи.

Необхідною умовою підвищення авторитету поліції є обов'язкове дотримання основних принципів формування суспільної думки про діяльність Національної поліції України, яке забезпечується: реальним зміцненням правопорядку; уважним ставленням до громадян і ефективністю захисту їх прав і законних інтересів; пріоритетністю для працівників поліції у взаєминах з громадянами ідеї соціального партнерства і співробітництва; здійсненням єдиної інформаційної політики, заснованої на об'єктивності, оперативності, регулярності, а також відкритості інформації про діяльність поліції; науково обґрунтованим, системним підходом до організації і своєчасного коригування діяльності з формування суспільної думки; визнанням керівництвом поліції громадської думки одним із важливих критеріїв оцінки роботи цих органів.

Висновки. Професійна деформація становить собою іманентну властивість професійної діяльності працівників Національної поліції України, розвиток якої пропорційний досвіду і стажу практичної роботи. У цьому значенні це явище непереможне, його профілактика можлива лише в аспекті формування у працівників допустимої межі, за якою починається моральна деградація особистості, протиправний характер поведінки. Як складний соціальний феномен професійна деформація зумовлена цілим комплексом адміністративних, організаційних, соціальних, політичних, моральних причин, серед яких явища, викликані розвитком процесів демократизації і відкритості в суспільстві: багатопартійність, плюралізм думок, децентралізація і демонополізація влади в державі і т. ін. Органи внутрішніх справ, довгий час виступаючи органічним складником командно-адміністративної системи, сьогодні зазнають корінних змін цієї системи, часто «поділяють» її помилки і недоліки.

Список використаних джерел:

1. Кісіль З.Р. Проблеми професійної деформації працівників органів внутрішніх справ: монографія. Львів: ЛДУВС, 2008. 607 с.
2. Гродецький Ю.В., Гізимчук С.В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: навч.-практ. посіб. / за ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна. Харків: Право, 2014. 232 с.
3. Борисова С.Е. Профессиональная деформация сотрудников милиции и ее личностные детерминанты: дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06. Москва, 1998. 204 с.
4. Боднар В.Є. Злочини у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України: теорія та практика протидії: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 332 с.
5. Медведєв В.С. Кримінальна психологія: підручник. Київ: Атіка, 2004. 368 с.
6. Климов Е.А. Психология профессионала: монография. Москва: Изд-во «Институт практической психологии», 1996. 400 с.
7. Blak R.A. Critical incident debriefing for law enforcement personnel: A model. *Critical incident in Policing: revised* / ed. J.T. Reese, J.M. Horn and C. Dunning. Washington: D.C. U.S. Department of Justice, Federal Bureau of Investigation, 1991. P. 21-28.

8. Мартыненко О.А. Детерминация и предупреждение преступности среди персонала органов внутренних дел Украины: монография. Харьков: Изд-во ХНУВС, 2005. 496 с.

9. Джаянбаев К.И. Виктимологические аспекты предупреждения тяжких преступлений против личности. *Государство и право*. 2005. № 11. С. 101-103.

10. Ігнатів О.М. Насильницькі злочини, що вчиняються працівниками органів внутрішніх справ України: кримінологічна характеристика, детермінація та попередження: монографія. Харків: Формат Плюс, 2008. 296 с.

УДК 343.2

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕТЕРМІНАНТ ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Войтко Анатолій Олександрович,

аспірант

(Інститут права

імені князя Володимира Великого

Міжрегіональної академії

управління персоналом,

м. Київ, Україна)

У статті схарактеризовано причини та умови, що сприяють вчиненню групового порушення громадського порядку. Визначено роль детермінант вчинення вказаних злочинів та запропоновано шляхи усунення причинного комплексу вказаної групи злочинів. Наголошено, що детермінанти злочинної поведінки молодіжних угруповань вміщують комплекс причин, які призводять до вчинення злочинів, пов'язаних із груповим порушенням громадського порядку. Визначено, що індивідуально-психологічні чинники – це внутрішні, індивідуальні схильності окремого індивіда до впливів, що мають місце в натовпі та спричиняють його агресивну протиправну поведінку. З'ясовано, що узагальнення поглядів сучасних науковців та аналіз слідчої практики діяльності працівників МВС України дають змогу визначити такі групи чинників, що зумовлюють процес формування і розвитку масової стихійної поведінки, що призводить до групових порушень громадського порядку: соціальні, соціально-психологічні та індивідуально-психологічні. Зроблено висновок, що вчинення злочинів молоддю сьогодні пов'язано з несприятливими умовами їх формування та розвитку, недоліками виховання дітей сім'ями та навчальними закладами, недостатньою організацією дозвілля, недоліками в діяльності суб'єктів запобігання злочинам серед неповнолітніх. У генезисі протиправної поведінки молоді чітко простежується негативний вплив окремих ознак, що характеризують особистість особи: низький культурний і освітній рівень, низька правосвідомість, агресивність, шкідливі звички, неврівноваженість тощо. Головні причини й умови вчинення групових порушень громадського порядку є тотожними з детермінантами дорослої злочинності, мають певну специфіку, пов'язану з віковими, психологічними, статевими особливостями молоді.

Ключові слова: соціально-психологічні фактори, детермінація злочинності, кримінологічне поняття «причини злочинності».